

درگاه

اون بش کونده بر نشر اولنور علم و صنعت مجموعه سی

برنجی سنه: ایکه نهمی جلد

نومرو: ۲۲

۵ مارت ۳۳۸

تورک تارینچی تدیق قاتی

تاریخچه تورک قادیانی

اسکی تورک قادیانی حقیقه مملکت مزده مع التا. سف پک آرتدیق قاتده بولونلدی. ایکی اوچ سطحی تدقیق استثنایا ایدیلنجه بو خصوصه علمی بر تدمه تصادف ایدیلنه. حالیکه اسکی تورک متلرلنده و آثار سائرده بو بجه دایر - آرتیله اولسه - مهم وقیمتدار معلومات وارد. تورک تارینچده حکمداران و طیفه سنی بیله ایفا ایدن خاغلر اولدیفنی کوروروز. بده ؛ اولکی مقالهرم کی بو مقالهدده « دیوان لغات الترک » دن اخراج ایدیورم. بوضوئله تورک قادیانی تارینچده کوچوک بر ختمنده بولوناییلر. سه م کندی بختیار عدا ایدیه جکم .

بوتون جهان تارینچده کورولدیکی وجهله هر قادیانلنده سوسلنمک عادت واردی. تورک خاغلری ده کیدی ملی ذوقلرینه کوره سوسلنرلردی. قولاقلرینه « تلغاک : Tulgak » آدی کوبلر طاقارلر، بوزلرینه « انکاک : Enkak » اسمنده آلقلر سوررلردی. بارملرنده ثروتلرینه کوره آلتون ویا کوش بوزوکلر بولونوردی. ذاتا بوزوک کلیمسی ده خالص تورکجه در. بوندن « بکن : Bekon » دینان برخلفه ویا کردانلق ده قوللانیلردی .

تورک لره آباق قایلری ده متنوع ایدی. تورک خاغلرینه مخصوص آیری بر آباق قای واردی : بوکا اوغوز تورکاری « بکم امک : Bugum eluk » ، دیگر تورکارده « مکم : Mukim » ویا « مکین : Mukin » نانی بررلردی. فقط مع التاسف بو آباق قایدنک نه طرزده اولدیفنی بیلیموروز. چونکه « دیوان لغات الترک » صاحبی « محمود کاشغری » بونک یالکیز آدنی ذکر ایدهرک بر نوع قادیان آباق قایدیلر، دیبور .

قادیانلر سوغاغه سربستهجه چقاییلرلردی : هر خاتونک بر باش اورتوسی ویا یانغی واردی . باش اورتوسه « بورونجک » اسمی وریلیردی . یاشماک آدی ده « سراچ : Saragch » صورغو چ؟ در. محمود افندی بولکله « هو خمار المرأة » دیبه ایضاح ایدیور .

تورک خاغلری تأهل ایشکاری وقت زفاف کیجه سی کاینک باشنه « ددم : Didim » اسمنده بر تاج قویارلر، کردانه ده قیمتدار بر کردانلق طاقارلردی. اینجی لرله مزین ولان بو کردانلق آدی « بقیق : Bongmak » در . بینه بوکیجه کلین خاغلر خدمته بر خدمتچی وریلیرکه بوکاده « اکت : Etkil » دینر. بو خدمته « مو : Memu » آدی ده وریلیرسه ده بو اسم خاص تورکجه دکلدر .

کاین، زوجنک آوینه بر طاقم سراسمه کیدردی . اونی ؛ « دیدک : Dilek » نامنده کوچوک بر شمه به

قاچ آنتنه ویاوروز بزم کیدر ، یغکی کی آرزولرله چیرینور ، اویتوردر دیبه دوشسوندی و بر قای کندیته باغلایان سوداسنی کیشله ایدی و مملکتک بو فلاکینی ، کره نک اوستنه یاغان بر ششائنتک ائیدردیه میدانه آتیلان بیکلرجه اراده صاحبک، بیکلرجه قادیان و ارککک آراسنه قاریشیدی . اوده اولرله برابر تسلی ! تسلی وشفا ! دیه بالوارمه ، باغیرمه ، یاشلادی . « تور و هجرانلیدی . نجیب ، ایشته او وقت الک شرفی کوکل تسلیسی بولدی . قوقوسی و عفوئی کندیته قدر کان علنک خسته سنی بیلیدی . کره بی بوغان فنا هوا سیرینه نک ایستدی . آرتق نجیب و بوتون اوسودالی آرقداشلری باشلرنده توتن سودا بوغوسنک الک کوزل دواسنی بولشیدی . خسته کوندن کونه ایله شیدی . اولرله سودالری کیشله تدیلر . کیسه خسته بی طوته ماز ویا شندن کیجه منکن اولر آغز آغزه اوتکلیمک بیدیلر ، کون اولدی ، خسته نک صوینی الک کوزل طاغلرک بیکلرلرندن کیردیلر و سوتی بوکسک یابالارده باشی بوش اولانلار اینکلردن صاغدیلر . کون اولدی کندی انلرندن بیدریدیلر و کندی دستیلرندن ایچیدیلر . *

بر کون طاغلرله تسلینک طانی خلجانلرله دولاشیوردی .

اوغولایان روزکارلرک آراسنده نتره ک بر سسک - نجیب ! دیدیکنی دویدی . بوسس ، عشق بوکسک طانلرک غربت بولارنده آرادینی سوکیلنک سسنی ایدی . چوقندیر قولاقلرینه یکی کان بوسسه روحی کیشله دی ، سرخوش اولدی و برقاق دقیقه صوکرک کوزنی آچدینی زمان حیالتک بوتون آجیقلری و سفاللری اورتسندده کندی یاب یالکیز بر اقوب کیدن و قلمز سوکیلی کوردی . سوکیلنک یوزی و باقیشی دیکشمش عادتاً جنسی مجهول بر حاله کشدی . اوکا نه سوله به جکنی ، نه دیبه جکنی بیله مدی و کیشله بن قای ایله قاراران کوزی آراسنده بو بوک بر آریلق سزدی . کوزک چیرکین و قورقوج کوردیکی شیلری ، قلبک چوق زمان کوزل و مونس بولدیفنی خاطرلادی . کندیته بو اراده بی ویا نان مملکت اوستنده اوله بیلیک خصالتی و برن بو عذاب لسانی عفو ایتدی و اوک الندن طوتدی . بوکسک طانلرله ، باشنده کی سودانک حدودسز افلرلرندن اسن تسلی هوا سیله یورودی .

فرزی لطیفی

اونوتدورمشدی . بریل اول اولن آناسنی بیله .. چونکه سوکیلی واردی . تسلی قولایدی . سوکیلی ایله برابر اوردکاری آغدن هرشی کچمه یوردی . کدر ، عتوبت بو آغک طیشنده سرت بر قیادن مانمه به چارمنش کی دوکولوردی . اوتار ایچون هرشی سوینچ ، هرشی سعادندی . سودابه دوقو غایان هرآجی ، سودا ایله دولو بوقیلرک طادیدی .

سودادن کان بوکونکی بو بوک آجی بیله اونی ، کندیسی ایچون آغلایوردی . اطرافنده اولرلی ، بولده کایرکن کوردیکی آجاری ، تحفیر ایدیلن قارده . شلری کورم یوردی . یانی باشنده بر آنته اوغلونک اولولویه دلیر ، قاپونک اوکندده بانلایان خان بر قورشون ایکی کون اول الی صیقیدنی بر آرقداشی بره سررکن ، نجیب کندیستدن آریلان سوکیلنک حسرتیه ایکلروردی .

برگون سسوقاقلرله پریشان دولاشیوردی . اوکته بیاض صاقلالی بر اختیار چقیدی . بو ، اونک اسکی ، پک اسکی بر آرقداشک باباسیدی . نجیبی کورر کورمن آغلانمه باشلادی . الارینی کنج سودالینک بویننه آندی . تزه یوردی . نجیب شا . شیردی . بر دقیقه صوکره دویدنی شی بیننده طوب کی باطلادی . داها فضله دورمدی ، آوینه دوندی . شمدی درد ایکیله شمدی . بوتون کیجه او بولامادی . سوداسنی ورمطاع باشنده اولن آرقداشی دوشوندی و آرتق آکلادی که سودانک اوردیکی اپیک آغک ایچنه بر آرت اوبر کدرلرندن کیرمه که باشلابور . ابرسی صبح اودن چینهجه کوزلری داها باشقه باقیوردی . بوزلردن وطورلردن اپی آجیلر اوقویه بیلیوردی .

— اوت دیدی . مملکت ، اونک آجیسی همیز ککندن بو بوک

نجیب بودقیقه ده فلاکتک اصل سرینی واساس خسته بی عامیله آکلامشدی . اوکی اختلاجلر بوسفر باشقه درلو بلیردی . شمدی کچن ماضی عادتاً بوش بولیوردی . لکن بو حالده اوکشمش شیلرک طوغوردیفنی حس ایدیوردی .

استقبالی ماضیدن چقارقی ، اونونان سوکیلنک آجیسی ، مملکت اوستنده دیکاندرمک بولنی آراددی . بو بوک ایلیک ماضیده ایدی . بو صرعلی بولده یورومک ده اورادن قوت آتله اوله جقدی . کندیته هرشیته مقتدر بولیوردی . شمدیکی جوششی ، نتیجه لی روح عصیانلرینه دوغرو کیدن بر آتشدی . کوکل ایچون آغلایانلرک فلاکته ده وقارله آغلایه بیله جکنی دویدی . بو بوک روحلرک ، کوروانولی و اخلاجلی دورلرک حرکتلرینه سیرجی قالاماجنی ، عاوی خطابه دوغرو قوشمه نک زقی کلدیکنی آکلادی .

کوکانی سودا ایله بیله بن نجیب ، قودوران و آزان روخنه یکی بر سودا یاراتیوردی . کیم بیلر؟

نستیر

تورک ، نرې ، اېمانه

آناطوليناك قصه سنده اولسون . كوينده اولسون . اويله نرې لرې ، اويله مزارلرې بولوركه بونك اوكندن عصرلردنېرې دعا ايدنار ، آفاق آداينلر ، بارمقانه بز باغليانلر ، ياننده نماز قilan انسانلر وار بر كوك خراب بر جامې ياننده ، اوزرنده يالكيز قندلدين باشقه برشي بولونغان بر مزار ، ياخود بر

پنديرلر ، هر طرفي اورترلردي ، بو قابلي محفه ايله زوجك اوين ، واصل اولونجه كوودي كاين خانه ، محفه سندن اينديركه ياردم ايچين ، بر جاريه باغشلاردى . بوجاريه آراق كاين خانه مالي اولور . لكن بولور بونون توركارچه مستعمل دكادى . بونى يالكيز تكيكيز ، وضعتى مساعدا اولانلر ياپارلردى . بناء عليه جاريه باغشلاقى مطلقا باييله سى . ايچاب ايدن عاذلردن دكلى .

نكاح ويا نشاندن سوكره قاين پدرله داماد مخاره ايدرلردى . بوعادت بالخاصه اوغوزلرده بك مستعملدى . آردلرده پوسته جياق وظيفه سنى كوردن شخصه ده « بزغى » ده نير .

لموسه ياننده ايكن « قاغوت ويا قاووت » اسمنده مسافرله - شمدىكي شربت ويرمه كې - بر نوع ساوا وريايردى . (۱)

تورك خانه لرى چوق اسكى زمانلردن برى چوقولرېنې بشيكده اوبوتورلردى . بشيك آدى ييله خالص توركده در . چوقولرك اوبومه سى ايچين شمدى شمدى « نېنى » سويله نديكى كې او وقتده « بلو ، بلو : Belu, belu » ده نيردى .

جهاز عاذقده اوزمانلرجه مستعملدى . بواسكى اسمى « سب : Geb » در .

كوودي ايله كاين خانه ك بر آرايه سادىكي ايلك كچه باييلان مراسمه كنجك لغتده « مندرى » نامى وريايير .

بوتون بولاردن باشقه محمود افندى « تلغر : tulgir » ماده سنده « قاديئلر ايچين اييك قاشندن باييلان چادر بيچمنده پردلى زانخانه » ديه بر عباره قيد ايدنيور . بونى حل ايدمه دم . بو ، شايد كوجه نوركارچه مستعمل ايه ، اولاييلر . لكن شهر حياتى نوركارك چادر كې آبريجه بر زانخانه بايه لرېنې بيله بورم .

جنار آلتنده يشيل نخته بارماقلرله چويرلش بر ترېه او كوك او قصبه نك اك طلسملى يرلردي . يانندن هر كچن بولجى زيارت ايدرك فاتحه او قور بر مدت سوكره ينه بولنه قويولور .

اونك ياني باشنده كيرسه اونك افسانه لريله ياشايانلردر ، اختيارلر اونك مناقبتدن بحث ايدر . بو افسانه لر ؛ بو منقبه لر بابادن اولاده ميراث كې قابير .

فقط آناطوليناك بوش وچيلاق ملاغلرندى صبحاق طوبراقلرندى اوزون يوللارنده ، خفيف و سرنى بر روز كارك ايچمندن ايجه به اسديكى سز-يكمز كې بو طوبراقلرده اخروي بر هوانك قاريدىغى ده حس ايدرز .

مثلا انسان طن ايدركه ، هر بولدن يونس كچمش ، هر آغاج آلتنده ديكلمش هر صو باشنده سرنى صوايچمش هر تكيه ده ذكر ايتمش . چونكه هر شيدى ، صوباشنده ، هر بولده هر آغاج آلتنده يونسك رويى وار .

چونكه هر كويده كنديسنك السيلرې يشيديلور ، بر جوق قصه لرده يونسك مزارى طوريبور ، هر كوي يونسى كنديسنه مال ايدمش .

آناطولى هر طوبراغنده كى اوليا و شهيدلرې ايچون باشور . چونكه اونك ياني باشنده كير بوتون عمرلرندى اولرله مشغول . هر نفس آلتدجه اولايلى دوشونبور . هر نماز قيله قبه ينه اونلرك بوزى موي حرمتنه ديه دعا ايدنيور . بر قضايه قاندى ينه اونلره آفاق آديبور . خسته اولدى بارماقانه بز باغليور ، ياني باشنده كى زيارت سونى طلسملى بر درمان كې قوللايور . حتى اونلرك بزي كوردكارى ، بزم بو بر يوزنده نه يابدينرزه واقف اولدقلىخده طن ايدرز . كيجه اين آبدست آلسى ايچون باشى اوچنه بردستى صو بيرافير ، اوستنده قنديل يافارز . حتى آنلرينك بيله جورومديكى ، محاربه زمانى بزمه برابر حرب ايتديكى سويلرز . بيوك روحلرك تولد كنه اينانداق . عصرلردنېرې آناطوليناك هر طوبراغى آلتنده كى بو اولايلرله برابر ياشيورز . ايكي سنه دنېرې آناطوليناك ايچ طوبراقلرندى چاريشان كولولرك بو محاربه سنه هر كس شاشيوردي . بويده سرنه ايرمه ديكر برشي وار ديديلر . عجا بو كيزلى ، كيمسه نك آكلايه مدينى شى ، بو ايمان طلسملردن باشقه نه ايدى ؟ ...

مسين عربى

مسين نامى

سماره لاضبى اوغلى شيخ عبدالربه

— مابعد —

مولانا شيريك ائرى

اوجنچى اثر ، مولانا شيريك تاريخيدر . (اوليا چلي ، ج ۱ ، ص ۲۴۷) Walter Friedrich Adolf Behnauer والهر فريدريخ آدولف بهرناوئهر (۱۸۲۷-۱۸۹۰) بويوك بر فراست مدققانه ايله بو اثرى ميدانه چيقامش و « تورك وثيقه لرندن صرب تاريخنه منبعلر » ناميله نير ايتديكى (ويانه ۱۸۵۷) تدقيقده ايلك دفعه نشرين خلاصه لر خلاصه لر آلرقي شيريك حياتنه عايد بعض معاونات ده ورمشدر . بورتورك مورخى آنجى ثودور تولده كنهك آلمان شرقى جميتى بجموعه سنىك ۱۳ و ۱۵ نجى جلدلرندى نشر يانندن سوكره طانغه باشلادى . تولده كنهك ۶۰ سنه اول ويرديكى معلومات باطبع بكون ايچونده معتبردر . ائرك تاما نشرى شمدى به قدر ممكن اوله مامشدر . بوياره درج ايتديكمز متن « جهانغا » نك ويانه كنجخانه قرايشنده كى (فلوغل قاتولونى ج ۲ ، ص ۲۰۹ ه بافكيز) بك مكممل ويانه بازمه سى اساس طوتولمش در . ب ۱۰۸ پراغنده متن شو صورته دوام ايدنيور :

« حكايت خروج ابن قاضى سمانه فيروم ابلى وبوركوجه في قره بورون شيله روايت اولنده ك اول وقتكه سلطان محمد موسى چليينك اشين (باراق آ ۱۵۹) تمام ايتدى . اندن سمانه قاضيسى اوغلى كه ديردى (۱) موسى چليينك قاضى عسكرىدى سلطان اكا علوفه تعين ايتدى ازنيقه سمرشدى وبو سمانه قاضيسى اوغلنك بر كنجخاسى واريدى وبوركوجه مصطفي درلردى . اول قره بورونه وارب خيلى سرايياق ايدب آيدين ولايتنك اكثرين كندويه دوندرپ اول يرده ولايت دعواسين ايدب خاق اباحت مذهبته دعوت ادى . حتى ايللرده مشهور اولدى . سمانه قاضيسى اوغلى اتى اشديچك بچوب اسفند يازه وارب اندن كيه بنوب افلاقه بچوب اندن اغاج دكيزنه وارب مقام طودى اما بوركوجه نك اتفاق بيله ايدى . سلطان محمد دخى بايزيد پاشايى بوركوجه نك اوزرنه كودردى . بونلر قره بورونه وارب بولك مبالغه جنك اتديلر طرفيندن چوق آدم قصور كادى . اخرا لاسر بوركوجه جنك ازاسنده بولنب هلاك اولدى ودخى مفسيدلردن اول افلام باك اولدى . اندن بايزيد پاشا مغنيسيا كلوب طور هوكلالى انده بولوب آنيديخى بر هرديله بوغازندن اصافودى .

[۱] « ديرلردى » يرينه ياكش اولدرق

يازش در .